

Erasmus+

Strategie voor inclusie en diversiteit

*– op het gebied van
jeugdzaken*

***Europese Commissie
Directoraat-generaal Onderwijs en Cultuur***

December 2014

Inhoud

1. Inleiding.....	3
2. Achtergrond.....	5
2.1 Voortbouwen op de integratiestrategie van het programma Jeugd in actie	5
2.2 Beleidscontext	6
3. Doelen van de strategie voor inclusie en diversiteit.....	7
4. Definities.....	8
4.1 Kansarme jongeren	8
4.2 Inclusie- en diversiteitsprojecten	9
4.3 Inzicht in diversiteit.....	9
5. Inclusie- en diversiteitsprojecten binnen Erasmus+	10
5.1 Elementen van Erasmus+ ter ondersteuning van inclusie en diversiteit op het gebied van jeugdzaken.....	10
5.2 Actie door verschillende belanghebbenden	12
Bijlage I: Praktische richtsnoeren om in Erasmus+-Jeugd rond inclusie en diversiteit te werken – sleutels tot succes	17
Bijlage II: Voorbeelden van goede praktijken inzake inclusieprojecten	21
Bijlage III: Sociale inclusie in het programma Jeugd in actie 2007-2013.....	24

1. Inleiding

Jongeren zijn bijzonder hard getroffen door de economische crisis in 2008 en de nasleep ervan. Tegenwoordig worden steeds meer jongeren langdurig werkloos, krijgen zij te maken met discriminatie en sociale uitsluiting en armoede of lopen zij het gevaar op het sociaaleconomische vlak te worden gemarginaliseerd.

De Europese Unie neemt actief maatregelen om deze ontwikkelingen tegen te gaan door jongeren die minder kansen hebben dan hun leeftijdgenoten te helpen: zij behoren tot de meest kwetsbare mensen in de samenleving.

Kansarme jongeren vormen reeds lange tijd een belangrijke doelgroep van de Europese Unie als het gaat om jeugdzaken. Het betreft met name het financieren van projecten voor organisaties die op dit terrein actief zijn. Tussen 2007 en 2013 behaalde het EU-programma Jeugd in actie zeer goede resultaten wat sociale inclusie betreft (zie hiervoor de cijfers in bijlage III). De activiteiten in verband met sociale inclusie in het kader van het programma Jeugd in actie werden ondersteund door een integratiestrategie, die in 2007 werd gelanceerd.

Om kansarme jongeren nog beter te bereiken en ervoor te zorgen dat Erasmus+ goed inspeelt op de diversiteit op het gebied van jeugdzaken, wordt hierbij een herziene strategie gepresenteerd. In de Erasmus+-verordening (de rechtsgrondslag) staat het als volgt: "Bij de uitvoering van het programma, onder meer wat betreft de selectie van deelnemers [...], zorgen de Commissie en de lidstaten ervoor dat er bijzondere inspanningen worden ondernomen om de sociale integratie van en de deelname van personen die speciale behoeften hebben of kansarm zijn, te bevorderen."¹

Dit document bevat een strategie om deze ambities te verwezenlijken. Het is een strategie voor inclusie *en* diversiteit – beide zijn even belangrijk; ze kunnen niet los van elkaar worden gezien. De strategie bouwt voort op de resultaten van de vorige integratiestrategie en de inbreng van nationale agentschappen en praktijkmensen op dit gebied.

Samen met de Salto-centra voor inclusie en voor culturele diversiteit heeft de Europese Commissie een intensieve raadpleging van belanghebbenden met deskundigen georganiseerd. Op grond van deze raadpleging werden twee nieuwe elementen geïntroduceerd:

- diversiteit: hiermee worden alle vormen van diversiteit bedoeld, naast inclusie. Dit zorgt voor een dubbele focus: niet alleen op de integratie van jongeren maar ook op de versterking van de kennis, vaardigheden en gedragingen die nodig zijn om de verschillen in de samenleving volledig te aanvaarden, te ondersteunen en te bevorderen;
- praktische richtsnoeren: praktijkmensen op dit gebied benadrukken dat het nodig is de informatie over inclusie- en diversiteitsmaatregelen toegankelijker te maken en beter op de gebruiker af te stemmen. Dit advies is met name in praktijk gebracht via de meer praktische succescriteria voor inclusie- en diversiteitsprojecten in bijlage I. Deze bijlage kan als een gemeenschappelijk richtsnoer voor begunstigden, agentschappen en deskundigen worden gebruikt om

¹ In artikel 11, lid 1, onder a), van de Erasmus+-verordening staat dat het programma de volgende specifieke doelstelling nastreeft: "verhoging van het niveau van de kerncompetenties en vaardigheden van jongeren, waaronder kansarme jongeren, bevordering van de participatie in de democratie in Europa en de arbeidsmarkt, van actief burgerschap, van interculturele dialoog, van sociale inclusie en solidariteit, met name door de mogelijkheden voor leermobiliteit voor jongeren, mensen die actief zijn in jeugdwerk en jeugdorganisaties en jeugdleiders te verruimen en door sterkere koppelingen tussen jeugdzaken en de arbeidsmarkt te leggen". Daarnaast is een van de indicatoren voor de evaluatie van het programma het aantal deelnemers met bijzondere behoeften en het aantal kansarme deelnemers.

de kwaliteit van inclusie- en diversiteitsprojecten te verbeteren. De strategie voor inclusie en diversiteit en in het bijzonder de daarin vervatte praktische richtsnoeren worden ook via diverse kanalen gecommuniceerd, bijvoorbeeld via audio/video, publicaties, internet, sociale media enz.

2. Achtergrond

2.1 Voortbouwen op de integratiestrategie van het programma Jeugd in actie

De integratiestrategie van het vorige EU-programma voor jongeren, Jeugd in actie, heeft bijgedragen tot krachtige ondersteuning van sociale-inclusieprojecten. Gedurende de hele looptijd van het programma bestond bijna 24 % van de deelnemers uit kansarme jongeren (bijlage III). De projecten waarbij zij betrokken waren, hadden een positieve uitwerking op zowel de organisaties en deelnemers als de gemeenschappen in hun omgeving.

In de integratiestrategie van Jeugd in actie werd het belang van jongerenprojecten voor de integratie van kansarme jongeren onderstreept. Ook betekende de strategie een extra impuls om inclusie in het programma Jeugd in actie op te nemen. In de tussentijdse evaluatie (2011)² van Jeugd in actie werd de speciale aandacht voor sociale integratie als een uniek kenmerk van het programma aangemerkt. In het evaluatieverslag wordt tevens voorgesteld om de inclusie van kansarme jongeren te vergroten door jeugdorganisaties nog meer aan te moedigen zich op deze doelgroep te richten. Het nieuwe Erasmus+-programma biedt de mogelijkheid om dit belangrijke werk voort te zetten en verder te versterken via een strategie voor inclusie en diversiteit voor Erasmus+-Jeugd.

Waarom inclusie *en* diversiteit? De vorige integratiestrategie had tot doel kansarme jongeren bij projecten van Jeugd in actie en bij de samenleving in het algemeen te betrekken. Het is belangrijk deze minder bevoorrechte groepen de hand te reiken, maar dat alleen is niet voldoende. Het is ook van wezenlijk belang jongeren en jeugdwerkers met de competenties uit te rusten die zij nodig hebben om diversiteit adequaat te kunnen benaderen en ondersteunen. Dit zal bijdragen tot positieve interactie met verschillende inclusiegroepen, ongeacht hun etnische afkomst, handicap, bekwaamheden, religie, seksualiteit, huidskleur, sociaaleconomische achtergrond, voorkomen, opleidingsniveau, de taal die ze spreken enz. Ondersteuning van een positieve respons op diversiteit zal uiteindelijk gunstig uitpakken voor kansarme jongeren en hun integratie in de maatschappij.

Inclusie van iedereen betekent dat alle jongeren kunnen deelnemen; bij diversiteit gaat het erom dat iedereen op zijn eigen voorwaarden kan deelnemen, waarbij erkend wordt dat verschillen in normen, overtuigingen, attitudes en levenservaring waardevol zijn. Erasmus+-jongerenprojecten vormen ideale instrumenten voor inclusie en zorgen er tegelijkertijd voor dat jongeren (en jeugdwerkers en jeugdleiders) erin worden getraind positief en respectvol met diversiteit om te gaan.

De herziening van deze strategie is via raadpleging tot stand gekomen: twee rondetafelbijeenkomsten met praktijkmensen (in 2014) en overleg met functionarissen van nationale agentschappen die op dit terrein bevoegd zijn. Dit proces werd door de Europese Commissie samen met de Salto-centra voor inclusie en voor culturele diversiteit gecoördineerd.

² Tussentijdse evaluatie van het programma Jeugd in actie: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?ELX_SESSIONID=yN3WJkYHnXW269KsFdPyHSy8c4FfRHnPSJ92QpKhFQJ25cykGHQn!1469323985?uri=CEL EX:52011DC0220

2.2 Beleidscontext

Via haar beleidsbeslissingen tracht de EU sociale inclusie te bewerkstelligen voor mensen uit kansarme milieus. Het omarmen van een Europa van verschillen en ervoor zorgen dat iedereen kan participeren, zijn Europese waarden.

In aansluiting op de koers van Erasmus+ zal het programma bijdragen tot de verwezenlijking van beleidsdoelstellingen als die welke zijn opgenomen in het nieuwe kader voor Europese samenwerking in jeugdzaken (EU-strategie voor jongeren³). De EU-strategie voor jongeren voor de jaren 2010-2018 omvat acht beleidsactiegebieden, waaronder sociale inclusie. In het EU-jeugdverslag van 2012⁴ werd in het bijzonder geadviseerd om gedurende de volgende driejarige werkcyclus van de EU-strategie voor jongeren (2013-2015) speciale aandacht aan sociale inclusie te besteden.

Tegen deze achtergrond vormde sociale inclusie de prioriteit van het voorzitterschapstrio Ierland, Litouwen en Griekenland, wat resulteerde in drie conclusies van de Raad⁵ en één resolutie van de Raad⁶ over dit onderwerp. Elk van deze landen heeft een specifieke prioriteit geselecteerd om bij te dragen aan het overkoepelende onderwerp sociale inclusie, respectievelijk kwalitatief goed jongerenwerk, het vergroten van kansen voor jongeren die niet werken en geen onderwijs of opleiding volgen (NEET's), en ondernemerschap bij jongeren. In de conclusies van de Raad over het verbeteren van de sociale inclusie van NEET's onder voorzitterschap van Litouwen werd nadrukkelijk aangegeven dat het Erasmus+-programma moest worden gebruikt om kansarme jongeren, vooral NEET's, te bereiken. Bovendien geeft het feit dat bijzondere aandacht werd geschonken aan de sociale inclusie van jongeren met een migrantenachtergrond (conclusies van de Raad onder Cypriotisch voorzitterschap in 2012⁷) eens te meer aan dat inclusie van kansarme jongeren in relatie met ondersteuning van diversiteit moet worden gezien.

Daarom was sociale inclusie tevens de algemene thematische prioriteit voor de derde cyclus van de gestructureerde dialoog tussen jongeren en beleidsmakers, van januari 2013 tot juni 2014.

De op inclusie en diversiteit gerichte werkzaamheden van Erasmus+ passen ook goed binnen het bredere kader van de Europa 2020-strategie⁸, die tot doel heeft slimme, duurzame en inclusieve groei in de EU te realiseren. De Europa 2020-strategie heeft een duidelijke sociale dimensie, die tot uitdrukking komt in de centrale doelstelling om in 2020 het aantal mensen voor wie armoede en sociale uitsluiting dreigen, met 20 miljoen te hebben verminderd. Een van de vlaggenschipinitiatieven van Europa 2020 die deze doelstelling ondersteunen, is het Europees platform tegen armoede en sociale uitsluiting, waar de te nemen Europese en nationale maatregelen worden afgebakend.

³ EU-strategie voor jongeren: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1390996863108&uri=CELEX:32009G1219%2801%29>

⁴ EU-jeugdverslag: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX:52012XG1220\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX:52012XG1220(01))

⁵ Iers voorzitterschap (januari-juni 2013): Conclusies van de Raad over de bijdrage van kwalitatief goed jongerenwerk tot de ontwikkeling, het welzijn en de sociale insluiting van jongeren; Litouws voorzitterschap (juli-december 2013): Conclusies van de Raad over het verbeteren van de sociale insluiting van jongeren die niet werken en geen onderwijs of opleiding volgen; Grieks voorzitterschap (januari-juni 2014): Conclusies van de Raad over het stimuleren van ondernemerschap bij jongeren om de sociale inclusie van jongeren te bevorderen.

⁶ Resolutie van de Raad over het overzicht van het proces van gestructureerde dialoog over onder meer de sociale insluiting van jongeren.

⁷ Cypriotisch voorzitterschap (juli-december 2012): Conclusies van de Raad over de participatie en sociale insluiting van jongeren, met nadruk op die met een migrantenachtergrond.

⁸ Europa 2020: http://ec.europa.eu/europe2020/index_nl.htm

3. Doelen van de strategie voor inclusie en diversiteit

Hieronder wordt uiteengezet welke doelen in de strategie voor inclusie en diversiteit worden nagestreefd. Op basis van raadplegingen met deskundigen ter zake wordt gewezen op een reeks behoeften om het aantal inclusie- en diversiteitsprojecten binnen Erasmus+ op het gebied van jeugdzaken en de kwaliteit daarvan te vergroten.

1. Een **gemeenschappelijke opvatting** ontwikkelen over wie als kansarme jongeren kunnen worden beschouwd, alsook een samenhangend kader voor ondersteuning van het onderdeel "Rechtvaardigheid en inclusie" van het Erasmus+-programma.
2. Ervoor zorgen dat de verschillende actoren van Erasmus+-Jeugd in actie zich meer **inzetten** voor inclusie en diversiteit.
3. Erasmus+-Jeugd in actie promoten als een **hulpmiddel om met kansarme jongeren te werken** en minder bevoorrechte groepen actief de hand te reiken.
4. De **belemmeringen** voor kansarme jongeren om aan het programma deel te nemen, **verminderen** en aanvragers helpen obstakels te overwinnen.
5. Organisatoren helpen **kwaliteitsprojecten** op te zetten waarbij kansarme jongeren worden betrokken of die hun ten goede komen (verzorgen van opleidingen en coaching, verstrekken van hulpmiddelen, financiering enz.).
6. Waar nodig banden smeden met **andere initiatieven** die ten goede komen aan kansarme jongeren, zowel via samenwerking met andere sectoren (geïntegreerde, sectoroverstijgende aanpak) als via jeugdbeleid en jongerenprojecten op lokaal, nationaal en internationaal niveau.
7. Investeren in de **interculturele en sociale vaardigheden** van jongeren en jeugdwerkers en in hun competenties om met alle vormen van diversiteit te kunnen werken en omgaan.
8. Ervoor zorgen dat de ervaring en vaardigheden die kansarme jongeren en de jeugdwerkers die hen begeleiden dankzij Erasmus+ hebben opgedaan, meer worden **erkend**.
9. Erop toezien dat er in **alle fasen van het beheer van Erasmus+-Jeugd in actie**, waaronder promotie, steun voor aanvragers, selectie van projecten en beoordeling en verspreiding van projectresultaten, bijzondere aandacht aan inclusie en diversiteit wordt geschonken.

Elk van deze doelen moet een gunstig effect op kansarme jongeren hebben. Op deze wijze kan Erasmus+ positieve veranderingen op het gebied van jeugdzaken genereren voor minder bevoorrechte groepen in de samenleving.

In het vervolg van dit strategiedocument worden deze doelen tastbaar gemaakt door de beschikbare steun, de betrokken actoren, de te nemen maatregelen en de definities en concepten die de onderliggende structuur vormen, te beschrijven.

4. Definities

4.1 Kansarme jongeren

Inclusie- en diversiteitsprojecten moeten de situatie van kansarme jongeren positief beïnvloeden. Deze jongeren zijn minder bevoorrecht dan hun leeftijdgenoten, omdat zij met een of meer van de hieronder vermelde uitsluitingsfactoren en belemmeringen te maken hebben.

De onderstaande situaties leiden er vaak toe dat jongeren niet werken, geen formeel of niet-formeel onderwijs volgen, niet meedoen aan transnationale mobiliteit en democratische processen en geen actieve rol spelen in de samenleving in het algemeen:

- **Handicap of functiebeperking** (d.w.z. deelnemers met specifieke behoeften): jongeren met een verstandelijke (intellectuele, cognitieve of leerstoornis), lichamelijke, zintuiglijke of andere handicap enz.
- **Gezondheidsproblemen:** jongeren met chronische gezondheidsproblemen, ernstige ziekten of psychiatrische aandoeningen enz.
- **Onderwijsmoeilijkheden:** jongeren met leerproblemen, voortijdige schoolverlaters, laaggekwalificeerde jongeren, jongeren met slechte schoolprestaties enz.
- **Cultuurverschillen:** migranten, vluchtelingen of nakomelingen van migranten- of vluchtelingenfamilies, leden van nationale of etnische minderheden; jongeren voor wie de taalaanpassing of de culturele integratie een probleem vormt enz.
- **Economische belemmeringen:** jongeren met een lage levensstandaard, laag inkomen, die afhankelijk zijn van sociale bijstand, langdurig werkloze jongeren of jongeren die in een situatie van duurzame armoede verkeren; dak- of thuislozen, jongeren met schulden of met financiële problemen enz.
- **Sociale belemmeringen:** jongeren die te maken hebben met discriminatie op grond van geslacht, leeftijd, etnische afkomst, godsdienst, seksuele geaardheid, handicap enz., jongeren met beperkte sociale vaardigheden, antisociaal of risicogedrag, jongeren in een onzekere situatie, jongeren met een strafblad, (voormalige) drugs- of alcoholverslaafden, jonge en/of alleenstaande ouders, wezen enz.
- **Geografische belemmeringen:** jongeren uit afgelegen of landelijke gebieden, jongeren die wonen op kleine eilanden of in perifere gebieden, jongeren uit stedelijke probleemwijken, jongeren uit gebieden met minder voorzieningen (beperkt openbaar vervoer, weinig faciliteiten) enz.

Bij deze definitie wordt bewust gekeken naar de situatie waarin jongeren zich bevinden, om te voorkomen dat ze gestigmatiseerd worden of dat het idee ontstaat dat ze hun problemen aan zichzelf te wijten hebben. Deze lijst is niet uitputtend maar geeft een indicatie van het soort uitsluitingssituaties dat we hier bedoelen. Sommige doelgroepen van deze strategie, met name jongeren die niet werken en geen onderwijs of opleiding volgen (NEET's), bevinden zich in meer dan een van de hierboven bedoelde situaties.

De oorzaken van de minder bevoorrechte positie kunnen uiteenlopend zijn, en dat geldt ook voor de oplossingen. Het "**relatieve nadeel**" speelt een belangrijke rol; iemand die zich in een van bovengenoemde situaties bevindt, hoeft niet automatisch minder kansen te hebben dan zijn leeftijdgenoten (niet alle mensen uit minderheidsgroepen worden gediscrimineerd, een persoon met een handicap hoeft niet per se in het nadeel te zijn als de omgeving wordt aangepast enz.). Het risico van uitsluiting wegens specifieke factoren en belemmeringen varieert naargelang van het land en de context.

Naast deze contextafhankelijke factoren bestaan er ook enkele "**absolute uitsluitingsfactoren**". Wanneer de grondrechten van mensen worden geschonden, zijn zij altijd minder bevoorrecht, hoe courant deze situatie in een bepaalde context ook is (voor alle daklozen geldt bijvoorbeeld dat zij in armoede leven). Speciale aandacht moet worden besteed aan groepen waarop absolute uitsluitingsfactoren van toepassing zijn.

4.2 Inclusie- en diversiteitsprojecten

Wanneer wij spreken over **inclusie- en diversiteitsprojecten** in het kader van Erasmus+ op het gebied van jeugdzaken, doelen wij op projecten:

- waarbij kansarme jongeren actief zijn betrokken (die qua voorbereiding, ondersteuning en nazorg volledig op hen zijn afgestemd);
- en/of die zich richten op met inclusie en diversiteit verband houdende zaken die uiteindelijk aan kansarme jongeren ten goede komen (zelfs wanneer zij niet rechtstreeks bij het project zijn betrokken).

4.3 Inzicht in diversiteit

Diversiteit in het kader van deze strategie heeft betrekking op verschillen van uiteenlopende aard. Sommige soorten diversiteit liggen meer voor de hand dan andere, bijvoorbeeld etnische afkomst, religie, cultuur en taal. Maar diversiteit gaat verder dan dat. Dit begrip verwijst ook naar verschillen met betrekking tot handicaps, bekwaamheden, onderwijsniveaus, sociale achtergronden, economische situaties, gezondheid en de plaats van herkomst van mensen, zoals beschreven in de definitie van "kansarme jongeren".

De Europese Unie is een goed voorbeeld van verbondenheid tussen mensen met verschillende achtergronden en verschillende ervaringen, zoals tot uitdrukking komt in het motto van de EU: "In verscheidenheid verenigd". Door de groeiende immigratie naar en binnen Europa nemen racisme en etnische en religieuze stereotypering in veel landen toe. Een robuuste strategie die diversiteit onder de volkeren omarmt, kan helpen daar tegenwicht tegen te bieden.

De strategie voor inclusie en diversiteit heeft tot doel diversiteit te omarmen en toe te juichen, zodat verschillen een positieve bron voor leren worden en niet als oorzaak van negatieve concurrentie en vooroordelen worden gezien. Jongeren en jeugdwerkers moeten met de nodige competenties worden toegerust om met diversiteit om te gaan en daarmee te werken. Dit zal positieve interactie tussen mensen met allerhande levensstijlen bevorderen en uiteindelijk de situatie van kansarme jongeren verbeteren.

5. Inclusie- en diversiteitsprojecten binnen Erasmus+

5.1 Elementen van Erasmus+ ter ondersteuning van inclusie en diversiteit op het gebied van jeugdzaken

Om de in deze strategie vastgestelde doelen te bereiken, bevat Erasmus+-Jeugd in actie een aantal elementen die helpen sociale inclusie via projecten te realiseren. Dat gebeurt door kansarme jongeren bij deze projecten te betrekken en een bijdrage te leveren aan diversiteit in de samenleving.

Eenvoudige en bijzonder bruikbare projecttypen

Meerdere typen projecten zijn relatief goed toegankelijk voor nieuwe deelnemers en inclusiegroepen. Hieronder staan nuttige voorbeelden die voor nieuwe en ervaren gebruikers van het programma reden kunnen zijn om op inclusie en diversiteit gerichte projecten te overwegen⁹.

- **Uitwisselingen van jongeren** bieden een ervaring op het gebied van internationale mobiliteit binnen de veiligheid van een groep. Er is slechts één partnerorganisatie voor nodig. Deze uitwisselingen hebben een betrekkelijk korte duur en zijn daarom geschikt voor kansarme jongeren. Zo'n uitwisseling kan ook een goede gelegenheid vormen om inclusie- en diversiteitsvraagstukken met elkaar te bespreken en daarover te leren.
- **Europees vrijwilligerswerk (EVW)** duurt normaal gesproken twee tot twaalf maanden, maar kansarme jongeren (en EVW-groepen) mogen voor een kortere periode meedoen, en wel vanaf twee weken.
- **Transnationale jongereninitiatieven** vinden plaats in het kader van een strategisch partnerschap. Informele groepen jongeren uit ten minste twee landen proberen problemen aan te pakken die in hun gemeenschappen spelen. De jongeren mogen het project zelf opzetten en beheren.

Erasmus+ kent tevens enkele projecttypen op het gebied van jeugdzaken die erop gericht zijn de vaardigheden en competenties van jeugdwerkers op het vlak van inclusie en diversiteit te vergroten. Op bredere schaal zijn er tevens projecttypen beschikbaar die tot doel hebben nieuwe partnerschappen te ondersteunen en praktijken en beleid op het gebied van jeugdzaken te beïnvloeden.

- **Opleiding en netwerkvorming:** jeugdwerkers/jeugdleiders wisselen ervaringen op het vlak van inclusie en diversiteit uit en verwerven nieuwe beroepsbekwaamheden.
- **Strategische partnerschappen:** een nieuw type dat onder Erasmus+ is geïntroduceerd en tot doel heeft projecten waarbinnen innovatieve praktijken en ideeën worden ontwikkeld, te ondersteunen. Belanghebbenden, zoals jeugdorganisaties, deskundigen in relevante sectoren (gezondheid, justitie, werkgelegenheid enz.), onderwijsinstellingen en vele anderen kunnen hun krachten bundelen om oplossingen te vinden voor de situaties waarmee kansarme jongeren te kampen hebben.
- **Gestructureerde dialoog:** organisaties beleggen nationale of internationale bijeenkomsten om van gedachten te wisselen met beleidsmakers, kansarme

⁹ Aanvragers kunnen meerdere activiteiten (uitwisseling van jongeren, EVW, opleidingen) strategisch binnen één aanvraag combineren.

jongeren in staat te stellen hun stem te laten horen en/of het onderwerp inclusie te bespreken.

Aanvullende ondersteuning

Kansarme jongeren hebben vaak net iets meer ondersteuning nodig om de overstap naar een internationaal project te maken. Hiervoor zijn onder Erasmus+ verschillende financieringsopties beschikbaar.

- **Voorbereidend bezoek:** deze bezoeken helpen vertrouwen, begrip en een solide partnerschap tussen organisaties op te bouwen. Door jongeren bij zulke bezoeken te betrekken, kunnen zij volwaardig meedoen aan het opzetten van het project.
- **Extra groepsleiders:** in de programmagids wordt een minimumaantal groepsleiders per nationale groep, maar geen maximum vermeld. Voor een inclusie- en diversiteitsproject kunnen meer leiders worden aangewezen dan minimaal is vereist.
- **Mentorschap:** in sommige gevallen is het een goed idee om na te gaan of jonge kansarme deelnemers baat zouden hebben bij ondersteuning door een mentor, bijvoorbeeld in de vorm van versterkt mentorschap binnen het Europees vrijwilligerswerk.
- **Erkenning:** iedere deelnemer aan een Erasmus+-project op het gebied van jeugdzaken heeft recht op een Youthpass. Dat is meer dan alleen maar een certificaat. Met behulp van de Youthpass kunnen jeugdwerkers jongeren helpen na te denken over hun leerproces en hun handvatten aanreiken om de verworven competenties aan de buitenwereld te tonen. Naast het certificaat zelf kunnen deze vaardigheden bijzonder nuttig zijn voor kansarme jongeren als NEET's die werk proberen te vinden.
- **Taalondersteuning:** organisaties kunnen aanvullende financiering of toegang tot online-ondersteuning voor taalonderwijs aanvragen voor een langdurig mobiliteitsproject voor jongeren (meer dan twee maanden).

Open aanvragen

Projecten moeten worden beoordeeld voordat ze subsidie krijgen en dat kost tijd. Sommige kansarme jongeren leven in een onstabiele situatie en dan is het lastig hen aan boord te houden terwijl de aanvragers op het subsidiebesluit wachten.

Het is mogelijk een projectsubsidie aan te vragen zonder vooraf de deelnemer(s) te hebben geselecteerd. Het profiel van de jongere(n) aan wie dit project ten goede zou komen, moet echter wel worden opgegeven, en de aanvrager moet ook de nodige garanties verschaffen dat hij deelnemers kiest die aan dat profiel voldoen wanneer het groene licht voor het project wordt gegeven. Het definitieve programma kan dan op de behoeften van de geselecteerde kansarme jongeren worden afgestemd, maar de doelen en de globale opzet van het gesubsidieerde project mogen niet meer worden gewijzigd.

Extra financiering voor inclusie en diversiteit

Twee begrotingsposten van Erasmus+-projecten op het gebied van jeugdzaken zijn specifiek bedoeld voor kansarme jongeren. Daarbinnen kan een project worden opgezet voor mensen met specifieke behoeften en voor dekking van de buitengewone kosten in verband met inclusie en diversiteit.

- **Steun voor personen met specifieke behoeften** (in verband met handicap of om gezondheidsredenen): Erasmus+ financiert eventueel alle extra kosten van

mensen met een handicap of chronische aandoening die aan een project deelnemen. Het gaat hierbij om de kosten van een persoonlijke assistent, de huur van hulpmiddelen, aanvullende medische zorg of verzekeringen die in het kader van het project nodig zijn (dus niet de "gebruikelijke zorg").

- **Buitengewone kosten** (in verband met andere uitsluitingsfactoren): net als in het geval van specifieke behoeften financiert Erasmus+ buitengewone kosten van een mobiliteitsproject met kansarme jongeren, in aanvulling op de reguliere organisatorische ondersteuning. Het kan hierbij gaan om coaches en mentoren, plus zaken die nodig zijn om naar het buitenland te gaan zoals visa, reisverzekeringen, vertaling/vertolking enz.

Het is aan de organisatoren van een project om deze kosten op het aanvraagformulier toe te lichten en te verantwoorden. Zij moeten aantonen dat de betrokken personen zonder financiële steun niet kunnen meedoen. Als zulke kosten beslist nodig zijn om het project uit te voeren, wordt tot 100 % van de werkelijke kosten van deze twee begrotingsposten gesubsidieerd. Kosten die elders worden gedekt (bijvoorbeeld via reiskostenvergoeding en organisatorische ondersteuning), en bepaalde andere kosten (bijvoorbeeld rente van bankleningen) vallen niet onder deze begrotingsposten.

Erasmus+-financiering is niet bedoeld om alle projectkosten volledig te dekken, maar voor inclusie- en diversiteitsprojecten zijn vaak meer personele en financiële investeringen nodig. Daarom moeten de nationale agentschappen de organisatoren van projecten helpen **medefinanciering te vinden** (of zelf fondsen te werven). De nationale agentschappen kunnen hen in contact brengen met andere publieke, private en vrijwilligersorganisaties die wellicht aanvullende middelen kunnen verschaffen om inclusie en diversiteit binnen internationale mobiliteitsprojecten te ondersteunen.

5.2 Actie door verschillende belanghebbenden

De Europese Commissie, de nationale agentschappen en de Salto-centra moeten er **gezamenlijk voor zorgen** dat de projecten die door Erasmus+ op het gebied van jeugdzaken worden ondersteund, zo inclusief mogelijk zijn en een breed palet van begunstigen en deelnemers kennen.

Om de **uitvoering van de strategie** voor inclusie en diversiteit te ondersteunen, wordt er een stuurgroep in het leven geroepen. De leden van deze groep werken voor de Commissie of zijn medewerkers van nationale agentschappen of de betrokken Salto-centra. Ook begunstigde organisaties en andere relevante actoren op dit gebied kunnen daarbij worden betrokken.

De stuurgroep houdt bij welke resultaten in het kader van de strategie voor inclusie en diversiteit worden geboekt, past de strategie naar behoefte aan en treft maatregelen die nuttig zijn om inclusie en diversiteit in het programma te bevorderen.

De nationale agentschappen helpen de stuurgroep bij zijn werk door de benodigde informatie over te leggen. De Commissie en de betrokken Salto-centra coördineren en ondersteunen de organisatie van de bijeenkomsten van de stuurgroep en stimuleren de uitwisseling van informatie en de virtuele samenwerking tussen de leden.

Deskundigheid op het gebied van inclusie

De nationale agentschappen verschaffen de **deskundigheid** die nodig is om iets te doen met inclusie en diversiteit. Hiertoe kunnen medewerkers in dienst worden genomen met een achtergrond of ervaring op dit gebied. Verder is het mogelijk

personeelsleden opleiding te bieden over relevante onderwerpen met betrekking tot inclusie en diversiteit en ook kan er worden samengewerkt met externe partners die in inclusie en diversiteit zijn gespecialiseerd.

Elk nationaal agentschap dat zich in het kader van Erasmus+ met jeugdzaken bezighoudt, moet ten minste één **medewerker voor inclusie en diversiteit** aanstellen die de activiteiten op het gebied van inclusie en diversiteit coördineert en met andere nationale agentschappen, de Commissie en de Salto-centra contacten over dit onderwerp onderhoudt. Bovendien moet al het personeel van de nationale agentschappen bekend zijn met de strategie voor inclusie en diversiteit en deze bij alle kernacties toepassen.

Ook is het belangrijk dat de **projectbeoordelaars en selectiecommissies** relevante kennis van inclusie en diversiteit hebben. Zij moeten aandacht hebben voor het specifieke karakter van de projecten en weten welke extra ondersteuning nodig is. De selectiecommissies moeten bekend zijn met de strategie voor inclusie en diversiteit, in het bijzonder met de "sleutels tot succes" die in bijlage I worden vermeld. Deze punten vormen een goede basis voor de beoordeling van aanvragen. Ook het begrip evenredigheid is van wezenlijk belang voor het selectieproces: het beginsel dat het voor een eerlijke beoordeling nodig is dat de deskundigen voldoende rekening houden met de uiteenlopende aard en omvang van de voorgestelde projecten en daarbij de ervaring en capaciteit van de deelnemende organisaties in aanmerking nemen.

De Salto-centra voor inclusie en voor culturele diversiteit gaan evenementen op het gebied van opleiding en netwerkvorming organiseren voor de **medewerkers voor inclusie en diversiteit** van de nationale agentschappen met betrekking tot relevante kwesties inzake inclusie en diversiteit.

Strategische aanpak

De nationale agentschappen zullen een antwoord proberen te vinden op alle belemmeringen en situaties die in de definitie van kansarme jongeren vermeld staan, zonder specifieke doelgroepen uit te sluiten. Aangeraden wordt om een **nationale strategie voor inclusie en diversiteit**¹⁰ te ontwikkelen die is afgestemd op de specifieke situatie in het desbetreffende land, en deze aan de EU-strategie te koppelen. De nationale agentschappen kunnen zich strategisch op een of meer van de uitsluitingsfactoren richten. Zij moeten publiekelijk over deze nationale strategie communiceren en transparant zijn wat betreft het verstrekken van subsidies aan inclusie- en diversiteitsprojecten.

Naargelang de specifieke behoeften binnen zijn nationale context stelt elk nationaal agentschap een **actieplan** op (compleet nieuw of gebaseerd op bestaande initiatieven in het kader van Jeugd in actie) ter ondersteuning van inclusie en diversiteit. De agentschappen worden ook aangespoord om nationale werkgroepen op het gebied van inclusie en diversiteit op te zetten, die kunnen helpen deze strategie uit te voeren.

De nationale agentschappen worden tevens uitgenodigd om **banden te smeden met andere partners en verbindingen te zoeken met andere programma's en beleidsgebieden** zodat sectoroverstijgende partnerschappen en samenwerking op dit gebied mogelijk worden. Een voor de hand liggende partner zijn de collega's van de andere onderwijsgebieden van Erasmus+ die zich eveneens met rechtvaardigheid en inclusie bezighouden. De nationale agentschappen kunnen de begunstigden helpen andere of aanvullende financieringsmogelijkheden te vinden om hun inclusie- en diversiteitsprojecten uit te voeren. Een belangrijk voorbeeld is het Europees Sociaal

¹⁰ Het Salto-centrum voor inclusie heeft een document opgesteld waarin de nationale agentschappen stap voor stap wordt getoond hoe zij een samenhangende en doeltreffende nationale inclusiestrategie kunnen opstellen waarmee zij diverse doelgroepen bereiken: www.SALTO-YOUTH.net/ShapingInclusion/

Fonds (ESF). Door partnerschappen met arbeidsbureaus of opleidingscentra kunnen de kansen van jongeren op de arbeidsmarkt worden verbeterd. De beste praktijken moeten worden gedocumenteerd en verspreid.

Jongeren de hand reiken

De nationale agentschappen **houden bij** welke soorten groepen kansarmen zich aanmelden en welke groepen niet adequaat worden bereikt. De nationale strategie voor inclusie en diversiteit moet een stimulans bieden om ondervertegenwoordigde groepen kansarmen de hand te reiken.

De Europese Commissie, nationale agentschappen en Salto-centra ontwikkelen **communicatiemateriaal en -campagnes** die op specifieke doelgroepen zijn toegesneden. Daarin moet tot uitdrukking komen hoe waardevol internationale projecten voor kansarme jongeren zijn. De communicatie moet in duidelijke en eenvoudige taal plaatsvinden en dynamisch en voor de doelgroep aansprekend zijn.

De Europese Commissie, de Salto-centra en de nationale agentschappen zien erop toe dat inclusie en diversiteit **belangrijke thema's** zijn in alle relevante documenten die worden opgesteld om het programma uit te voeren.

De nationale agentschappen worden uitgenodigd om samen te werken met **organisaties of personen in sleutelposities** die contact hebben met specifieke typen kansarme jongeren. Via deze multiplicatoren of rolmodellen voor de gemeenschap kunnen de agentschappen een breder scala aan groepen bereiken dan via hun traditionele kanalen.

In de communicatie moet vooral een beeld worden gegeven van de **mogelijke effecten** van een project op het leven van kansarme jongeren. Een jongerenproject moet worden gepresenteerd als een onderwijsmethode die deel uitmaakt van een langetermijnaanpak voor kansarme jongeren, en niet als een eenmalig project.

Ondersteunende aanpak

De nationale agentschappen moeten de organisatoren van inclusie- en diversiteitsprojecten in alle stadia van de projectcyclus **stelselmatig ondersteuning bieden en daarbij maatwerk leveren**. Het is vooral van belang dat nieuwkomers en minder bevoorrechte doelgroepen steun krijgen om de belemmeringen voor volledige deelname aan het programma weg te nemen¹¹. Als de agentschappen zelf niet de capaciteit hebben om dat te doen, kunnen ze multiplicatoren, coaches, projectbezoeken, telefonische adviezen, sociale media of e-mail enz. inzetten. Zij behoren daarvoor voldoende personele en financiële middelen ter beschikking te stellen.

De nationale agentschappen en Salto-centra faciliteren op zowel nationaal als internationaal niveau **opleidingen** en **netwerkvorming** voor organisaties die zich met inclusie en diversiteit bezighouden. Ook bieden zij deze organisaties de mogelijkheid om te **laten zien wat ze in huis hebben**. Tevens moeten zij "nieuwkomers" in het programma gemakkelijke toegang verlenen om hun alvast een voorproefje te geven van de mogelijkheden van Erasmus+-Jeugd in actie ten aanzien van inclusie en diversiteit. Voor jeugdwerkers in het algemeen zijn opleidingen op het gebied van inclusie en diversiteit belangrijk (ook voor degenen die zich niet specifiek met dit onderwerp bezighouden). Hiervoor kunnen de nationale agentschappen gebruikmaken van hun opleidings- en samenwerkingsactiviteiten.

---

¹¹ Erasmus+-programmagids

De nationale agentschappen en Salto-centra moeten hun opleidingen online bekendmaken op www.SALTO-YOUTH.net/training/. De opleidingen moeten voor diverse inclusiegroepen **toegankelijk** zijn en daarop zijn **afgestemd** (toegankelijke locatie/materialen, speciale diëten, gebedsruimtes, kinderopvang voor alleenstaande moeders/vaders, persoonlijke assistent, buitengewone kosten, doventolk enz.).

De nationale agentschappen en Salto-centra krijgen het advies om de door henzelf en de Commissie ontwikkelde **instrumenten voor inclusie en diversiteit** te gebruiken en te promoten. Waar nodig kunnen deze worden vertaald of op specifieke doelgroepen worden toegesneden. Deze instrumenten moeten toegankelijk zijn voor mensen met een visuele beperking. De nationale agentschappen en projectorganisatoren worden ook uitgenodigd om een bijdrage te leveren aan onlinemiddelen ter ondersteuning van inclusie en diversiteit¹².

Documenteren van de resultaten

De projecten en praktijken op het gebied van inclusie en diversiteit moeten gedocumenteerd en aan de buitenwereld getoond worden zodat anderen daarvan kunnen leren of inspiratie krijgen om nieuwe projecten op te zetten. De nationale agentschappen en Salto-centra worden aangemoedigd om deze mogelijkheden te bieden.

De Erasmus+-verordening bevat indicatoren met betrekking tot de uitvoering van het programma, waaronder "het aantal deelnemers met bijzondere behoeften en het aantal kansarme deelnemers". Om deze en andere indicatoren te kunnen volgen en op het gebied van inclusie en diversiteit zowel kwaliteit als kwantiteit te waarborgen, moet voortdurend worden nagegaan of er op dit punt vooruitgang is geboekt in het programma.

De nationale agentschappen moeten **statistieken bijhouden** over:

- het aantal kansarme jongeren dat heeft deelgenomen aan de verschillende Erasmus+-Jeugd in actie-projecten, en tevens de cijfers aanpassen aan het definitieve aantal jonge kansarme deelnemers;
- het aantal projecten van Erasmus+-Jeugd in actie over een onderwerp dat met inclusie en diversiteit verband houdt, per kernactie en soort activiteit;
- het aantal projecten waaraan kansarme jongeren hebben deelgenomen, per kernactie en soort activiteit.

Het is belangrijk dat de statistieken over inclusie- en diversiteitsprojecten zo **betrouwbaar** mogelijk zijn:

- De nationale agentschappen moeten ervoor zorgen dat de ingediende inclusie- en diversiteitsprojecten inderdaad als zodanig moeten worden beschouwd.
- De betrouwbaarheid van de data wordt verhoogd door het gebruik van IT-hulpmiddelen waarmee gegevens over inclusie en diversiteit kunnen worden opgevraagd. Deze hulpmiddelen worden waar nodig verder ontwikkeld en/of verbeterd.
- Niet alleen de kwantiteit is van belang: ook de **kwaliteit van de projecten** en het effect daarvan op kansarme jongeren worden beoordeeld.

De nationale agentschappen worden aangemoedigd om **goede inclusie- en diversiteitsprojecten** met het netwerk te **delen** en deze voor te dragen voor opname in de Salto-databank voor goede praktijken (www.SALTO-YOUTH.net)

¹² Enkele beschikbare instrumenten:

- Handboeken voor het jeugdwerk over inclusie: www.SALTO-YOUTH.net/InclusionForAll/
- Publicaties over culturele diversiteit: <http://www.SALTO-YOUTH.net/PublicationsCulturalDiversity/>
- Toolbox met methoden en oefeningen: www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/
- Een partner vinden met Otias: www.SALTO-YOUTH.net/Otias/
- Voorbeelden van goede praktijken: www.SALTO-YOUTH.net/GoodPractices/

YOUTH.net/GoodPractices/). Ook is onderzoek nodig naar de effecten op langere termijn en de succesverhalen van kansarme jongeren die aan projecten van Erasmus+-Jeugd in actie hebben deelgenomen.

Zaken verbeteren

De nationale agentschappen worden nauw bij het beheer van inclusie- en diversiteitsprojecten betrokken. Zij moeten hun ogen en oren open houden en inventariseren welke obstakels de organisaties die zich met dit onderwerp bezighouden, tegenkomen wanneer zij mobiliteitsprojecten voor kansarme jongeren opzetten. Zij moeten deze belemmeringen onder de aandacht van de stuurgroep inclusie en diversiteit en van de Commissie brengen, zodat daarvoor een oplossing kan worden gevonden in het kader van de continue verbetering van de programma-uitvoering.

Samen met de Salto-centra voor inclusie en voor culturele diversiteit ziet de Commissie erop toe dat het personeel van de nationale agentschappen een opleiding krijgt over inclusie- en diversiteitsvraagstukken en regelmatig bijeenkomt om goede praktijken te delen, ideeën uit te wisselen en feedback te geven.

De Commissie en de Salto-centra voor inclusie en voor culturele diversiteit werken nauw samen om voortdurend en steeds nadrukkelijker vooruitgang op het vlak van inclusie en diversiteit te boeken.

Bijlage I: Praktische richtsnoeren om in Erasmus+-Jeugd rond inclusie en diversiteit te werken – sleutels tot succes

Vanouds wordt er in internationale jongerenprojecten aandacht aan inclusie en diversiteit besteed. In de loop der jaren is een aantal succescriteria voor projecten op dit gebied geïnventariseerd. Deze vormen *zowel voor organisaties als voor nationale agentschappen* een leidraad, *respectievelijk om de kwaliteit van hun projecten te verbeteren en deze projecten te beoordelen*.

De volgende "sleutels tot succes" zijn bedoeld om aanvragers en andere belanghebbenden van Erasmus+¹³ te helpen de strategie voor inclusie en diversiteit uit te voeren.

Jongeren de hand reiken

Jeugdorganisaties en andere belanghebbenden worden uitgenodigd om weloverwogen naar buiten te treden en de belemmeringen voor uiteenlopende doelgroepen te verminderen. Op die manier toont een organisatie zich werkelijk gastvrij voor minderheden en jongeren met allerhande levensstijlen.

- **Aantrekkingskracht:** Doet de organisatie bewuste pogingen om verschillende doelgroepen aan te spreken en de hand te reiken? Wat doet zij om kansarme jongeren aan boord te krijgen?
- **Belemmeringen:** Op welke wijze helpt het project in kwestie eraan mee dat de diverse doelgroepen gemakkelijker kunnen deelnemen? En wat doet het project om in de behoeften van verschillende jongeren te voorzien? Zijn er extra inspanningen (rechtvaardigheidsmaatregelen) nodig om gelijke kansen voor iedereen te bewerkstelligen?

Jongeren een centrale plaats geven

Een jongerenproject is niet alleen voor jongeren bestemd. Het is belangrijk dat zij het project ook zelf bedenken of, nog beter, zelf leiding daaraan geven. Wij gebruiken weliswaar de Europese term "kansarme jongeren", maar de projecten moeten op de sterke punten van de jongeren en hun actieve bijdrage gebaseerd zijn.

- **Op behoeften gebaseerd:** Is het inclusie- en diversiteitsproject opgebouwd rond de behoeften, interesses en ambities van de jongeren? Heeft de organisatie een behoeftenanalyse uitgevoerd? Hoe weet zij wat de jongeren echt willen?
- **Echte betrokkenheid:** Worden de jongeren nauw bij de opzet van het project betrokken? Kunnen zij sturing geven, taken verrichten en initiatieven ontplooiën? Kunnen zij hun competenties gebruiken en zich ontwikkelen? Stimuleren de jeugdwerkers alle jongeren om mee te doen?
- **Maatwerk:** Is het project afgestemd op de competenties en eerdere ervaringen van de jongeren? Zijn de gehanteerde methoden geschikt voor hun leeftijd, achtergrond, religie enz.? Hoe zorgt het project voor een gezond evenwicht tussen de veiligheid van het bekende en de uitdagingen van het onbekende?
- **Ondersteunende aanpak:** Hoe ondersteunt het project kansarme jongeren? Hoe voorziet het team in specifieke behoeften? Is de dekking van buitengewone kosten toereikend? Hebben de jeugdwerkers voldoende vaardigheden om met de specifieke behoeften en gevoeligheden binnen de groepen om te gaan? Op welke wijze is het programma aangepast zodat iedereen er voluit aan kan deelnemen?

¹³ De sleutels tot succes vormen een hulpmiddel bij het opzetten en beoordelen van een inclusie- en diversiteitsproject. Alle criteria voor de verschillende projecten die in het kader van de kernacties in Erasmus+ mogelijk zijn, staan vermeld in de Erasmus+-programmageds of in specifieke oproepen tot het indienen van voorstellen, die de basis voor de subsidieaanvraag vormen. Met inclusie en diversiteit verband houdende maatregelen en financiële prikkels worden duidelijk in de programmageds omschreven.

- Sociale dimensie: Helpt het programma iedereen om zijn plek in de groep of het project te vinden? Hoe wordt er in het project omgegaan met stereotypen over verschillende uitgesloten groepen? Is het leuk om aan het project mee te doen zonder dat dit ten koste gaat van de educatieve dimensie?
- Risicobeoordeling en crisisbeheersing: Hebben de betrokken jeugdwerkers niet alleen een duidelijk beeld van de voordelen maar ook van de potentiële risico's, van de dingen die mis kunnen gaan bij het werken met deze doelgroep? Weten ze hoe ze op een eventuele noodsituatie moeten reageren?

Omgaan met allerlei soorten diversiteit

Onze samenlevingen worden steeds diverser. Mensen die onderling verschillen qua land van herkomst, achtergrond en persoonlijke situatie komen dagelijks met elkaar in aanraking. Deze realiteit moet in een jongerenproject worden weerspiegeld. De organisaties die bij de uitvoering van de activiteiten betrokken zijn, moeten daar speciale aandacht aan schenken.

- Voorbereiding: Hoe worden de jongeren en het team voorbereid op de onderlinge ontmoetingen en de inclusie-/uitsluitingsvraagstukken die tijdens het project aan de orde komen? Is het project vooral gericht op gemeenschappelijke interesses en minder op verschillen?
- Gemengde groepen: Kent het project een mix van jongeren met verschillende achtergronden (sociaaleconomisch, qua opleiding, cultuur, religie, geografische herkomst, handicap, seksuele gerichtheid, geslacht enz.)? Wordt deze diversiteit als leerpunt opgenomen?
- Homogene groepen: In uitzonderlijke, gerechtvaardigde gevallen (bijvoorbeeld bij het bespreken van gevoelige onderwerpen als identiteit, geweld en persoonlijke ontwikkeling) kan het beter zijn om slechts met één specifieke doelgroep te werken (een bepaalde immigrantengemeenschap, lesbische en homoseksuele jongeren, enkel meisjes enz.). Zijn er, indien deze situatie zich voordoet, gerede gronden om met een homogene groep te werken en is dat ook echt beter?
- Sociale en interculturele competentie: Wordt er tijdens het project geleerd om te gaan met diversiteit in de breedste zin van het woord? Wordt diversiteit bevorderd en worden intolerantie en discriminatie tegengegaan? Hoe wordt er omgegaan met taboes?
- Taalondersteuning: Hoe bereiden de organisaties de jongeren voor op communicatie over culturele grenzen heen? Welke methoden worden er gebruikt om jongeren in staat te stellen contact met elkaar te leggen ondanks taalbarrières? Welke taalondersteuning is er beschikbaar?
- Reflectie en rust: Zijn er in het project voor kwetsbare jongeren voldoende onderbrekingen ingebouwd? Zijn er momenten in het programma waarop jongeren (alleen of samen) kunnen reflecteren op wat er gebeurt en wat ze leren?
- Jeugdwerkers uit inclusiegroepen: Vormt het team van jeugdwerkers qua diversiteit een afspiegeling van de deelnemers? Hebben de jeugdwerkers inzicht in de behoeften van de doelgroepen waarmee ze werken? Bieden ze specifieke ondersteuning en vormen ze een positief rolmodel?

Inzet van niet-formeel leren

Niet-formeel leren is een vorm van leren die op vrijwillige basis plaatsvindt, buiten de formele setting en structuren van bijvoorbeeld een school of universiteit om. In jongerenprojecten wordt gebruikgemaakt van niet-formeel leren. Het is een aantrekkelijke manier om competenties en sociale vaardigheden te verwerven. Niet-formeel leren kan met name waardevol zijn voor jongeren die in het kader van formeel leren laaggeschoold dreigen te blijven, voortijdig van school zijn gegaan of zonder werk zitten. Door nieuwe vaardigheden te verwerven, wordt het voor hen wellicht gemakkelijker om een baan te vinden.

- Heldere doelstellingen: Ondanks het niet-formele karakter moet het project wel duidelijke en realistische doelstellingen hebben. Zijn de gehanteerde methoden geschikt om die te verwezenlijken? Wordt het project op een voor hen relevante en begrijpelijke wijze aan de jongeren gepresenteerd? Zijn de verwachte uitkomsten tastbaar voor de jongeren? Wat kunnen ze daarmee?
- Aantrekkelijke methoden: Jongeren doen uit vrije wil mee aan niet-formeel leren. Zijn de methoden op de leerling gericht en hebben ze een participatief karakter? Raken jongeren door deze methoden betrokken en kunnen ze nieuwe dingen uitproberen?
- Leren van elkaar ("peer learning"): Worden jongeren gezien als een groep waarvan je iets kunt leren? Op welke wijze stimuleert het project alle jongeren om hun eigen oplossingen voor problemen te bedenken en samen te werken om hun doel te bereiken?
- Eenvoud: Is het project voor de jongeren duidelijk, eenvoudig en concreet genoeg? Hoe worden de algemene doelstellingen vertaald in hanteerbare acties? Zijn de projectwerkzaamheden voor alle betrokkenen toegankelijk?
- Documenteren van het leerproces: Krijgen de jongeren de tijd en de ruimte om na te denken over wat ze leren? Hoe helpen de jeugdwerkers de jongeren om zich bewust te worden van wat ze leren? Hoe leren de jongeren aan anderen uit te leggen wat ze hebben geleerd? (Youthpass¹⁴)
- Plezier: Hoe maken de organisatoren het project spannend en aantrekkelijk voor de jongeren?

Aandacht voor de effecten op de lange termijn

Voor het opzetten en organiseren van inclusie- en diversiteitsprojecten is het van belang de effecten op de lange termijn in het oog te houden. Het gaat erom kansarme jongeren een beter leven te geven. Een project moet worden beschouwd als een onderdeel van een langer proces van sociale verandering, voor de jongeren zelf en voor de gemeenschappen waarin ze wonen.

- Een breder proces: Is het project met kansarme jongeren ingebed in een breder proces dat zich ook voor en na dit project afspeelt, of blijft het een geïsoleerde activiteit? Hoe regelen de organisatoren de nazorg voor de jongeren als het project is afgelopen?
- Stapsgewijze aanpak: Hanteren de organisaties een bepaalde strategie om een positieve verandering bij kansarme jongeren te bewerkstelligen? Hoe banen ze voor de jongeren een pad naar een beter leven, en welke rol speelt internationale mobiliteit daarin? Zijn de jongeren er klaar voor?
- Motiverend werken: Wordt er rekening gehouden met de competenties van de jongeren en wordt ernaar gestreefd hun potentieel verder uit te bouwen, in plaats van vooral naar tekortkomingen en problemen te kijken? Op welke wijze krijgen ze waardering voor hun betrokkenheid en prestaties? Hoe worden ze gemotiveerd?
- Nazorg: Wat gebeurt er met de jongeren na het project? Heeft de organisatie plannen om het werk voort te zetten (buiten het project om)? Blijft ze de ontwikkeling van de jongeren volgen en helpt ze hen bij hun volgende stappen op de weg naar verandering?
- Verspreiding en benutting: Hebben de organisatoren duidelijk aangegeven wat de materiële en immateriële uitkomsten van het project zijn? Hoe kunnen andere organisaties of jongeren volgens hen van deze projectresultaten profiteren? Helpen ze anderen om soortgelijke activiteiten te ontplooiën?¹⁵

¹⁴ Voor meer informatie over Youthpass zie: <https://www.youthpass.eu/nl/youthpass/>

¹⁵ Voor meer ideeën over het vergroten van de effecten en de zichtbaarheid van uw project, zie Making Waves - www.SALTO-YOUTH.net/MakingWaves/

Holistische aanpak en partnerschappen

Een jongere vormt geen eiland (en een jeugdwerker evenmin). Voor het welslagen van een project is het van belang dat het is ingebed in een bredere context en dat het zorgt voor verbindingen met de omringende wereld. Een project kan beduidend meer impact hebben als er relevante belanghebbenden bij betrokken zijn.

- **Holistische aanpak:** Hoe slaan de projectpartners bruggen naar anderen die met dezelfde jongeren in contact staan (familie, leeftijdgenoten, gezondheidsdiensten, arbeidsbureau, school enz.)? Hoe kijken zij aan tegen samenwerking en hoe denken zij invulling te geven aan het begrip complementariteit?
- **Solide partnerschap:** Kennen de bij het project betrokken organisaties en individuele jeugdwerkers elkaar en is er sprake van onderling vertrouwen? Hebben zij onderling overeengekomen doelstellingen, concepten en werkmethoden ontwikkeld? Zijn zij zich bewust van elkaars sterke punten en van hun onderlinge verschillen?
- **Projecten binnen strategische partnerschappen:** Is het project gericht op innovatieve ideeën en oplossingen? Zijn er relevante belanghebbenden bij betrokken, met name deskundigen op verschillende gebieden die hun kennis kunnen inzetten?
- **Opleiding:** Hebben de jeugdwerkers of andere betrokken medewerkers een opleiding gevolgd die specifiek op inclusie en diversiteit betrekking had?
- **Professionaliteit en engagement:** Nemen de partners de inclusie- en diversiteitsprojecten serieus? Zijn zij zich bewust van de inzet en competenties die nodig zijn om het maximale rendement uit de projecten te halen? Weten alle betrokken personeelsleden waar ze mee bezig zijn?

Bijlage II: Voorbeelden van goede praktijken inzake inclusieprojecten

De volgende projecten maken deel uit van een selectie van goede praktijken die in een speciaal daarvoor bestemde databank¹⁶ zijn gepubliceerd. Deze databank wordt beheerd door het Salto-centrum voor inclusie.

Via de databank worden projectresultaten verspreid en wordt de ontwikkeling van ideeën en mogelijkheden binnen het Erasmus+-programma gestimuleerd. De nationale agentschappen kiezen een aantal van hun beste projecten uit en leggen die voor aan het Salto-centrum voor inclusie.

De hieronder vermelde projecten vallen onder de thema's "Inclusie" en "Culturele diversiteit".

Titel: "Een open boek: een instrument ter bevordering van sociale inclusie" (No shell on the shelf: a tool of promoting social inclusion)

Cursus in Cyprus

Het project bracht deelnemers uit Cyprus, Italië, Portugal en Spanje samen. Allemaal wilden ze graag kennis opdoen en vaardigheden ontwikkelen om in hun eigen land met een team zogenaamde mensenbibliotheken te kunnen opzetten. Van een dergelijke "bibliotheek" is sprake wanneer mensen met allerlei achtergronden en levensstijlen elkaar in een veilige en open omgeving ontmoeten, met als doel stereotypen te doorbreken en onderling begrip te bevorderen. Het Cypriotische team had al vijf mensenbibliotheken opgericht en kon daarom zijn ervaring en kennis met de andere deelnemers delen.

Eerst kregen de deelnemers informatie over de onderwerpen mensenrechten en sociale inclusie. Vervolgens werd er een inleiding gegeven over het concept mensenbibliotheek en werd de deelnemers geleerd hoe ze er zelf een kunnen opzetten. Tot slot werden de deelnemers actief betrokken bij de realisatie van zo'n bibliotheek. Zo hadden zij de kans om het geleerde in de praktijk te brengen en zelf mensenbibliotheken te creëren waar in de toekomst contacten kunnen worden gelegd, stereotypen kunnen worden aangepakt en het begrip voor en de tolerantie jegens anderen kunnen groeien.

<https://www.salto-youth.net/tools/goodpractices/project/no-shell-on-the-shelf-a-tool-of-promoting-social-inclusion.188/>

Het project ontving de Europese Karel de Groteprijs voor jongeren 2012.

Titel: "De magie van integratie (deel II): overwinnen van obstakels" (The Magic of Integration (Part II): Overcoming obstacles)

Uitwisseling van jongeren in Duitsland

Gedurende een week ervoer een groep Spaanse en Duitse jongeren tussen 13 en 23 jaar met verschillende bekwaamheden op welke obstakels gehandicaptten stuiten wanneer zij zich in de stad willen verplaatsen. Ze namen plaats in een rolstoel of

¹⁶ <https://www.salto-youth.net/tools/goodpractices/>

deden alsof ze blind of doof waren. Vervolgens probeerden ze te winkelen, diverse kantoren te bezoeken enz. Ze brachten ook een bezoek aan de bedrijven waar enkele van de Duitse gehandicapte deelnemers werkten.

Verder hadden de jongeren een ontmoeting met lokale politici uit Kassel, met wie ze bespraken welke behoeften gehandicapten in openbare ruimten hebben. Ze kregen tevens te horen welke actie de plaatselijke overheid op dat vlak onderneemt. Dat gesprek eindigde met een spel in de stad, waarbij de deelnemers zelf de positieve resultaten van deze inspanningen konden zien en voelen, maar waarbij zij zich er ook bewust van werden dat er zeker nog knelpunten zijn die moeten worden opgelost. Tijdens het project werden methoden uit het circus gebruikt; samen ontwikkelden de deelnemers vaardigheden die bijvoorbeeld nodig zijn om op te treden als clown of acrobaat. Aan het einde van de week vertoonden ze hun kunsten in een openbare voorstelling voor een publiek van negentig personen.

<https://www.salto-youth.net/tools/goodpractices/project/the-magic-of-integration-part-ii-overcoming-obstacles.131/>

Titel: "Kortlopend EVW voor Roma" (Roma short-term EVS)

Europees vrijwilligerswerk in het Verenigd Koninkrijk

Dit EVW-project bood Hongaarse jongeren met een Roma-achtergrond de gelegenheid om deel te nemen aan een vrijwilligersproject in het Verenigd Koninkrijk. Het project was zo opgezet dat vooraf geen kennis van de Engelse taal nodig was (omdat onvoldoende kennis van een andere taal een belemmering voor deelname kan vormen).

De jonge vrijwilligers verbleven een maand in Wales. De eerste twee weken kregen ze Engelse les. Ze ontwikkelden ook ideeën over hoe ze informatie over hun Roma-achtergrond met anderen konden delen.

Na deze voorbereiding deden de vrijwilligers de laatste twee weken mee aan een project. Ook tien andere vrijwilligers vanuit de hele wereld namen daaraan deel. Tijdens dit project hadden de vrijwilligers met een Roma-achtergrond veel formele en informele mogelijkheden om hun Roma-erfgoed en -cultuur met de anderen te delen. Tijdens hun verblijf kwamen de vrijwilligers tevens in contact met organisaties in Wales die met lokale Romakinderen werken. Op die manier konden de vrijwilligers hun competenties op het gebied van communicatie en leiderschap verder ontwikkelen.

<https://www.salto-youth.net/tools/goodpractices/project/roma-short-term-evs.172/>

Titel: "Appel" (Apple)

Europees vrijwilligerswerk in Estland

In een EVW-project van drie weken kregen zes vrijwilligers uit Finland, Frankrijk, Letland en Spanje met uiteenlopende achtergronden (verstandelijke handicaps, voormalig drugsgebruik, leerproblemen, plattelandsachtergrond en ouderloosheid) de kans om een inspirerende ervaring op te doen en verschillende soorten vrijwilligerswerk uit te proberen.

De eerste dagen hielpen de begeleiders de vrijwilligers zich te installeren. Ook kregen ze taalkundige en mentale ondersteuning. Daarna namen de vrijwilligers drie dagen deel aan een introductietraining waarin aandacht werd besteed aan het creëren van een groepsgevoel, communicatie, risico- en crisisbeheersing en culturele uitwisseling.

Ze bezochten meerdere lokale organisaties, deden daar als onderdeel van het leerproces een dag vrijwilligerswerk en verzamelden materiaal voor hun eindpresentatie. De vrijwilligers namen onder andere een kijkje in een kleuterschool en in een kringloopcentrum. Er vond interactie plaats met de lokale vrijwilligers van de organisatie. Aan het eind van het project gaven de EVW-vrijwilligers een presentatie over hun eigen land voor een publiek van zestig jongeren. Ze deden ook mee aan een voorlichtingsactiviteit voor EVW en verschaften informatie over vrijwilligerswerk.

<https://www.salto-youth.net/tools/goodpractices/project/apple.170/>

Titel: "Denk eens queer" (Queer your mind)

Transnationaal jongereninitiatief in Zweden

Dit eenjarige project had tot doel jongeren uit België, Denemarken, Estland, Finland, IJsland, Letland, Litouwen, Noorwegen, Polen en Zweden meer kennis te verschaffen over zaken als genderneutraliteit, heteronormativiteit, queer theory en het overtreden van normen. Bovendien werd gezocht naar manieren om deze ideeën in het leven van de deelnemers toe te passen. De deelnemers dachten actief na over de mechanismen die tot discriminatie leiden, en over de vraag hoe daarin verandering kan worden gebracht.

Na een week van opleiding en studiebezoeken in Stockholm gingen de deelnemers terug naar hun lokale jeugdgroepen en gemeenschappen om hun pas verworven kennis en vaardigheden met anderen te delen. Dit deden ze door workshops te geven en evenementen te organiseren. Tijdens het project werden de standpunten van de deelnemers over ongelijkheid en discriminatie kritisch tegen het licht gehouden. Doel was hen tot meer actieve burgers te maken die diversiteit waarderen en andere mensen aansporen om dat ook te doen.

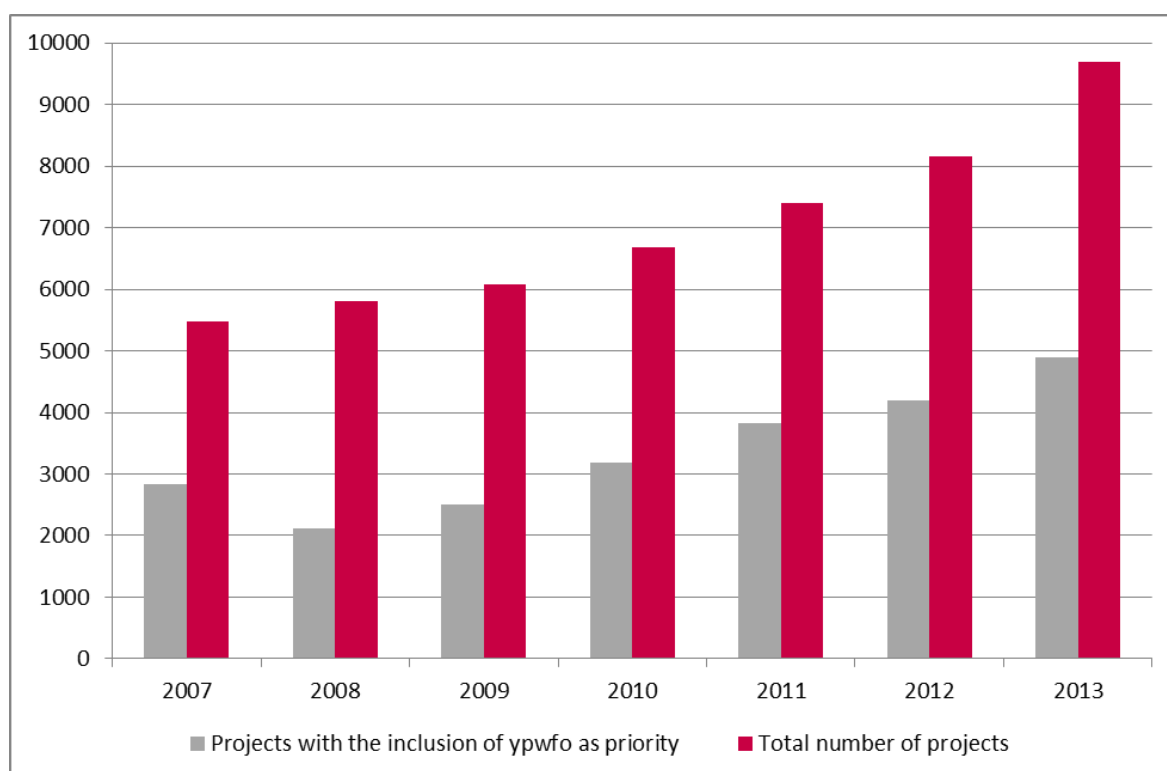
<https://www.salto-youth.net/tools/goodpractices/project/queer-your-mind.214/>

Bijlage III: Sociale inclusie in het programma Jeugd in actie 2007-2013

Inclusie als programmaprioriteit

Een van de permanente prioriteiten van het programma Jeugd in actie was "Integratie van kansarme jongeren". Gemiddeld had 47,3 % van de ondersteunde projecten betrekking op deze prioriteit.

In onderstaande grafiek staat het aantal projecten voor elk programmajaar vermeld. Getoond wordt voor welk percentage van deze projecten "Integratie van kansarme jongeren" een prioriteit was.

Grafiek 1: Totaal aantal Jeugd in actie-projecten en totaal aantal inclusieprojecten.

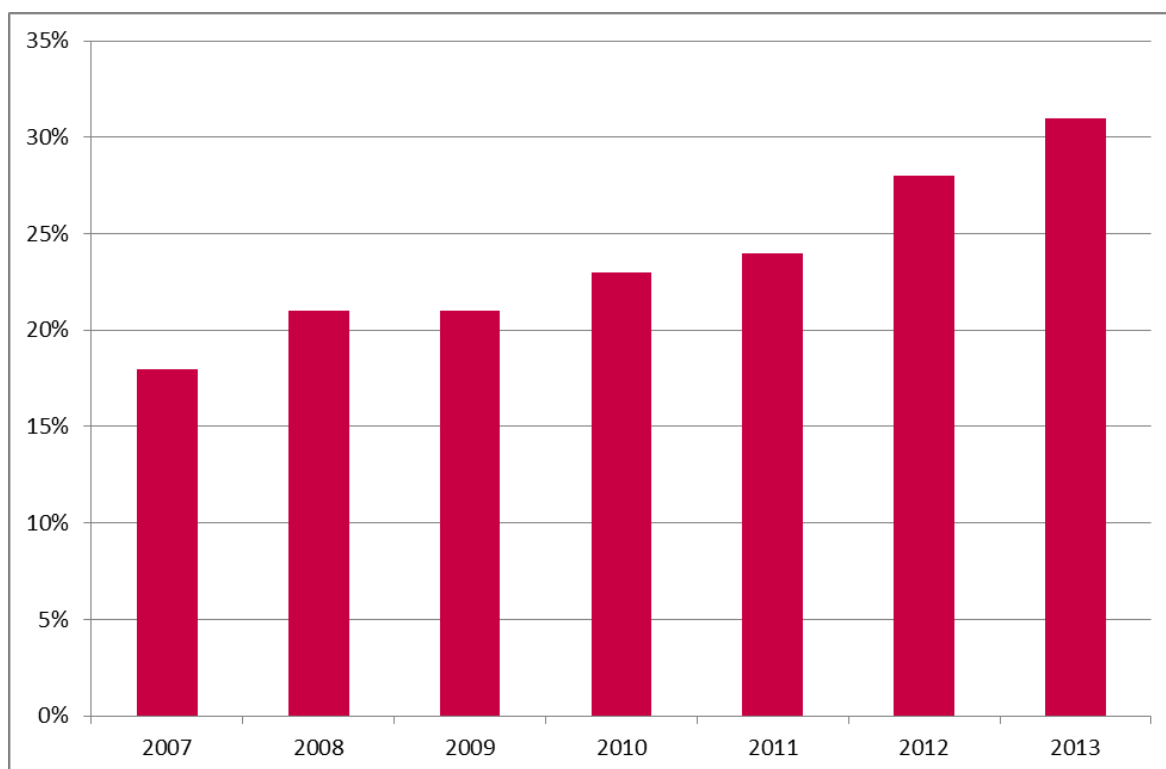
Projects with the inclusion of ypwfo as priority	Projecten met integratie van kansarme jongeren als prioriteit
Total number of projects	Totaal aantal projecten

Inclusie van deelnemers

Het aantal kansarme jongeren is vrijwel elk jaar gestegen. Aan de betrokken acties¹⁷ van het programma Jeugd in actie deden in totaal bijna 800 000 jongeren mee, onder wie bijna 200 000 kansarme jongeren.

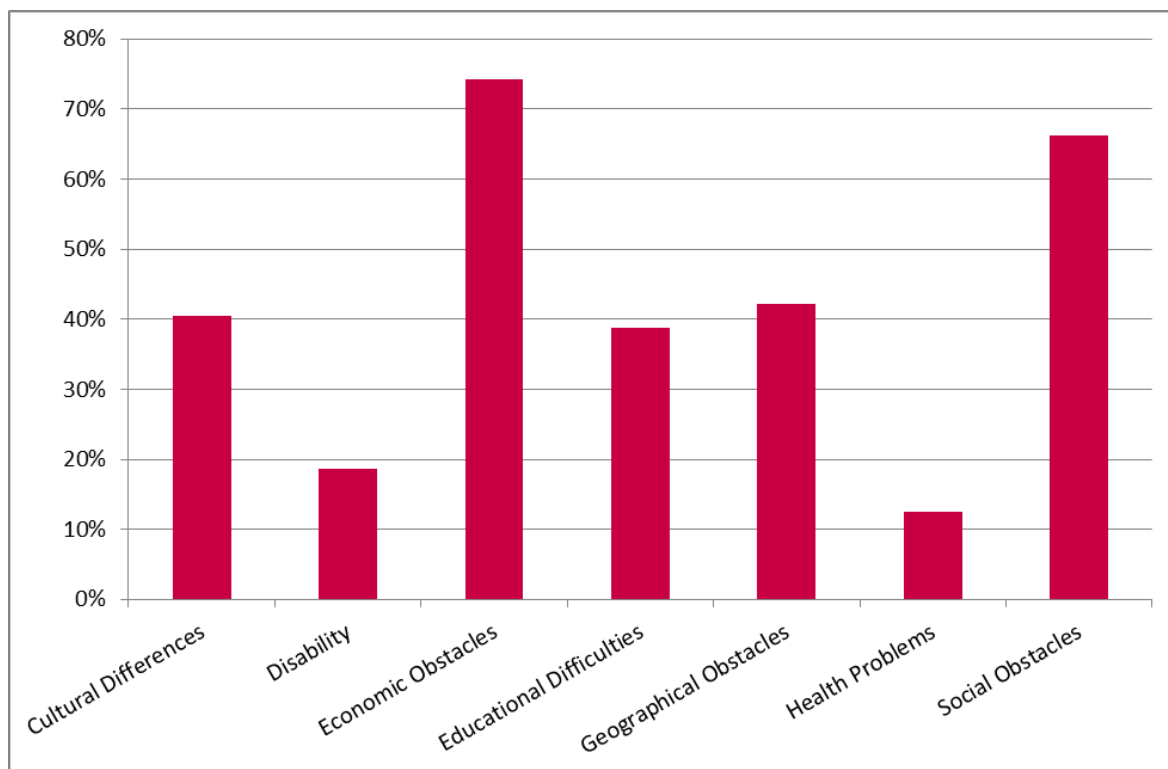
Het percentage jonge kansarme deelnemers nam tijdens de uitvoering van het programma voortdurend toe (zie de grafiek hieronder).

Grafiek 2: Percentage kansarme jongeren dat heeft meegedaan aan relevante acties van het programma Jeugd in actie 2007-2013.

¹⁷ Acties waaraan kansarme jongeren deelnamen: uitwisseling van jongeren, jeugddemocratieprojecten, Europees vrijwilligerswerk, samenwerking met partner-buurlanden van de Europese Unie en ontmoetingen tussen jongeren en beleidsmakers op het gebied van jeugdzaken. Jongereninitiatieven zijn hier buiten beschouwing gebleven.

Bij het aanvragen van een projectsubsidie werd de organisaties die van plan waren zich op kansarme jongeren te richten, verzocht aan te geven met welke belemmeringen deze jongeren te maken hadden. Zij konden er verscheidene noemen. Voor de Jeugd in actie-projecten waarbij kansarme jongeren betrokken waren, luiden de percentages voor de verschillende belemmeringen als volgt:

Grafiek 3: Door projectaanvragers genoemde belemmeringen.

Cultural Differences	Cultuurverschillen
Disability	Handicap of functiebeperking
Economic Obstacles	Economische belemmeringen
Educational Difficulties	Onderwijsmoeilijkheden
Geographical Obstacles	Geografische belemmeringen
Health Problems	Gezondheidsproblemen
Social Obstacles	Sociale belemmeringen